

Benečija, Čedad, Matajur, Nadiža, Rezija, Ter. Pripominjam:

Čedad: kulturna spačenka *čedadski* je neupravičljiva, vsi Benečani poznajo le obliko *čedajski*, ki jo mora SP sprejeti namesto zgrešene. Zavoljo pisave *čedadski rokopi*s v vseh naših zgodovinah ne bomo vsiljevali Benečanom oblike, ki mora raniti njihov in naš posluš, kakor bi morala raniti kranjski posluš oblika *Bledsko jezero*. Toliko bolj, ker pozna sam SP vino: *čedajec*. In vino veritas.

Pogrešam krajevna imena tipa *Prosnid, Karnáhta* z navedbo pravih pridevnikov: *prosníjski, karnájski*. Zato moram kar naprej brati v Primorskem dnevniku in celo v Matajurju, ki ga ureja mož iz same Karnajte, nemogoči obliki *prosnidski* in *karnahtski*.

Matajúr: SP razlaga: gora in, z malo začetnico, letalo. Pogrešam: vas, SP bi moral opozoriti na različno predložno zvezo: *na Matajúrju* (v narečju: *na Matajúre*) = na gori, *v Matajúrju* (v narečju: *u Matajúre*) = v vasi.

Têr: SP razlaga: reka. Dodati je: in vas.

Končno: vrzeli. Ob raznih *Šempeter* in *Šentpeter* bi morebiti lahko brali tudi *Špéter* (Slovenov).

Ob Štajerskem *Vidmu* bi lahko posebej navedli furlansko glavno mesto, za kate-rega se mi zdita enako nesprejemljivi obliki *Videm* in množinske *Udine*: vsa Benečija pozna samo zgodovinsko upravičeno obliko *Viden* in to bi morali rabiti ne samo Benečani, temveč vsi Slovenci. S tem bi se izognili nenaravni množinski zvezi v *Udinah* in dvoumni obliki *Videm*.

In še: če je SP tako širok, da nas uči pravih pisav, izgovarjave, itd. za sto in več krajev iz starega veka — poučuje nas tudi, da so *Báje*, gen. *Baj*, starorimsko letovišče in da je ustreznih pridevnik *bájski* — bi nas lahko tudi seznanil s pravih oblikami za nekaj krajev v Benečiji ali tik ob nji: npr. *Tarčét* in *Cénta*, da jih ne bodo več zamenjavali.

Hlócje, da ne bomo še nadalje uporabljali poitalijančeno obliko *Klódíč*;

Dréka, da ne bo raba omahovala med slovensko obliko in furlansko obliko *Drénkja*; itn.

Zraven pa vsaj še *Fójda, Áhten, Néme, Gumín, Múžac, Tábja* ob Benečiji za Faedis, Attimis, Nimis, Gemona, Moggio Udinese, Pontebba.

Pavle Merku
Trst

O MAKEDONSKIH PREVODIH CANKARJEVEGA »HLAPCA JERNEJA«

Ne bi skušal odgovoriti na vprašanje, ali je Cankar v makedonščini toliko prevajan zaradi socialnih motivov, kakršni niso tuji makedonski preteklosti, ali zaradi živega pripovednega duha in močnega dialoga, ki sta lastna njegovim delom. Preprosto res je, da je Cankar najbolj prevajan slovenski pisatelj v Makedoniji. Do danes so namreč prevedena vsa njegova večja dela. V pričujočem sestavku bi si ogledali petoro prevodov »Hlapca Jerneja in njegove pravice«; vsi so nastali v zadnjih dvajsetih letih (1947—1967), zanima pa nas v njih predvsem način prevajanja, terminološka vskladitev in dojetje Cankarjevega pripovednega duha. Prevajalci so bili Ilija Milčin (tri izdaje: 1947, 1960, 1964 — vse izšle v Skopju), Dimitar Guguševski (1966) ter Čedo Cvetković in Goce Stefanovski (1967); posamični odlomki so po večkrat izšli tudi v različnih šolskih berilih oz. priročnikih za osnovne in srednje šole: tako lahko 12. poglavje najdemo v berilu za 7.

razred K. Toševa in Gj. Miloševa (1964), ali pa v slovnici za 8. razred (1964), kjer skuša s hkratnim natisom slovenske in makedonske verzije avtor Krume Kepeski učencem osnovne šole na zanimiv način približati slovenski jezik oz. njegove osnove. (Prvi prevod »Hlapca Jerneja« je v Makedoniji nastal torej samo leto dni po prvem povojnem srbohrvaškem prevodu Djuze Radovića, medtem ko je bil v bolgarščino »Hlapec Jernej« preveden šele leta 1958).

V zvezi s temo je treba kar na začetku ugotoviti, da poznavanje slovenščine med makedonskimi prevajalci ni posebno zadovoljivo; niti danes, se pravi 25 let po osvoboditvi, še ni makedonsko-slovenskega in slovensko-makedonskega slovarja, tako da morajo prevajalci pogosto iskati pomoči posredno: preko srbohrvaških tekstov, to pa se odločilno pozna na prevodih.

Zdi se, da je od vseh omenjenih prevajalcev najpopolneje dojel duha slovenskega besedila I. Milčin; in to ne glede na to, da je njegov prvi prevod iz leta 1947 neusklašen v rabi knjižnega jezika; bogat je ljudskih izrazov in zvest izvirniku. Tako lahko rečemo, da je prevod uspešen; posebej, če iz njegove prve verzije (1947) izključimo rabo iterativnih glagolov po pravopisu iz leta 1945 (kažuaam, zborue, pozdravueše) ter nekatere bolj arhaične oblike: *drugade* (drugje), *duledžii* (cariniki), *palavi* (nemirni), *oskvernet*, *naporki* in pd.

Sicer pa izkazuje primerjava leksike in sintakse v različnih makedonskih ter srbohrvaških prevodih glede na slovenski izvirnik zanimive razlike. V primerjalnih kolonah, kjer skušamo ponazoritveno na te razlike pokazati, bomo z oznako SL označili izvirnik, ki smo ga vzeli iz Cankarjevih Izbranih del III, 1967, Milčinova prevoda z M1 (prvi prevod) in z M2 (drugo izdajo), prevod Guguševskega z G, prevod Cvetkovića in Stefanovskega s CS in srbohrvaški Radovičev prevod s SH.

SL	M1	M2	G	CS	SH
krčma	krčmata	krčmata	krčma	opština	opština
klop	klupa	klupa	masa	klupa	klupa
učenjaka	naučnik	učen čoveku	učen	učen	učenjače
spravil	stavam	stavam	zgnetam	zgnetam	strpam
povil	svitkam	svitkam	zavrzam	zavrzam	uvežem
žalosten	žalostiv	nažalen	natažen	so taga	s tužom
vtaknili	zavlekovte	piknale	skrile	skrile	zavukli
nespamet	ludava glava		tapoglavost	tapoglavost	tupoglavost
se ozrl	se obdzrna		pogledna	pogledna	pogledao
naredile	klale	stavile	vovele	vovele	uveli
hlev	plevna	plevna	pojata	pojata	pojata
ni stopil	ne stapi		ne vleze	ne vleze	nije ušao
k tebi	kaj tebe		do tebe	do tebe	do tebe
pogrnil mizo	ni prostre trpeza		ni ja napolni masata		napuni sto
namršil obrvi	smršti vegji	smurti vegji	smršti vegjite	sobra vegjite	skupio obrvi
razpečati pismo	raspečati go pismoto		otvori ja knjigata		otvori knjigu
ali si prišel norce brit	si došol li da si igraš so mene		si došol da teraš šega so mene		došo si da zbijaš šalu sa mnom
še včera	kolku včera		ušte kolku včera		koliko juče
kos kruha	komad leb		parče leb		komad kruha
pogovarjala in prepirala	razgovaraa i raspravaa		se objasnuvaa i prepiraa		objašnjavali i prepirali

Iz gradiva ni težko ugotoviti, kako blizu je izvirniku Milčinov prevod in do kolikšne mere sta prevoda Guguševskega ter Cvetkovića-Stefanovskega bližja srbohrvaški verziji; z drugimi besedami — že preprosta primerjava zgovorno pokaže, kdaj gre za neposreden oz. posreden prevod. — Še lažje je način prevajanja razbrati iz gradnje stavka. Primer:

SL: Torej, taka je zdaj beseda, tako je napisana: hlapcu ne pravice ne postave!

M1 in M2: Znači, takva e sega rabotata, taka e napišano: za slugata nema ni pravina, ni zakon.

G in CS: Taka li e sega, znači, taka e napišano: za slugata nema ni pravina, ni zakon.

SH: Tako li je dakle, sada, tako li je napisano: za slugu nema ni pravde, ni zakona.

Medtem ko je Milčinov prevod obdržal besedno zaporedje in interpunkcijo izvirnika, je v prevodu Guguševskega in Cvetkovića-Stefanovskega mogoče opaziti naslonitev na srbohrvaško predlogo.

SL: Z odraslimi ljudmi si opravil, še med babe ne sodiš več.

M1, M2: Za so vozrasni lujje ne te biva, a i za megju babi vekje ne si. — Takoj je čutiti neposredno prevajanje iz slovenščine! Isti stavek se v srbohrvaškem prevodu glasi: Nema ti mesta ni medju babama, kamo li medju odraslim ljudima! — V prevodu G in CS pa: Za tebe nema vekje mesto ni megju babite, a kamoli megju vozrasnite lujje! — Očitno je, kako se je prevod G in CS ponovno oprl na srbohrvaško besedilo.

Podobnih primerjav bi lahko našteali veliko. Vse pripovedujejo o vplivu srbohrvaškega prevoda pri G in CS oz. o neposrednosti prevajanja pri Milčinu. Resnici na ljubo je temu treba dodati, da si je tu ali tam sicer tudi Milčin pomagal s srbohrvaščino: *kos kruha* je prevedel npr. s *komat le b* (sh. *komad kruha*), sl. *vtaknili* je pri Milčinu z *avlekovte* (sh. *zavukli*); G in CS so prevedli s *skrile*).

Prevod je pravzaprav novo nastajanje umetniškega besedila v drugem jeziku; pri tem lahko zaupamo prevajalčevi svobodi, le da ta s prevelikim odstopanjem ne oškoduje ali ne spremeni izvirnika, da v prevodu ne mrgoli neustreznih besed, zvez ali kar stavkov. — Žal je tega v našem primeru precej. Beseda *služba* je pri M in G ostala kar *služba*, le CS sta jo prevedla

z *rabota*, kar bi edino ustrezalo. Beseda *polje* je v vseh makedonskih prevodih *niva* (sh. *njiva*), kar niti najmanj ne ustreza izvirniku.

Zelo zanimivo je prevajanje besede *cula*. Pri M. je zmeraj *bovča*, izjemoma *vrzop*; pri G in CS pa za omenjeno besedo srečujemo: *rabota*, *partali*, *bovča* in *vrzop* — pač glede na variacije v srbohrvaški predlogi: *stvari*, *prnje*, *zavežljaj*. — Tudi čednik kot oznaka za človeka, ki močno kriči, je preveden le opisno: *telal* (dobesedno — *glasnik*) kot v srbohrvaščini, — medtem ko gre v resnici za *pastirja*, mak. *ovčarja* — z značilno karakteristiko, da vpije po planini in si z odmevom dela družbo. — Razmeroma redko slovensko besedo *gluhast* so G in CS prevedli z *ogluveni* (sh. *ogluveli*), medtem ko je Milčin prvotnemu pomenu bližji z blažjo obliko *prigluvi* (naglušni). Zvezo *pa sem se napolil* je Milčin prevedel *ta jas trgnav nadvor*, medtem ko so jo G in CS zapisali *pa se krenav in svet*, pri čemer gre spet za izraz posrednega prevajanja iz srbohrvaščine, ker takšne fraze v makedonščini sploh ni (sh. *pa sam krenuo u svet*).

V Milčinovih prevodih je mogoče tu in tam sicer ugotoviti nekaj nenatančnosti; tako je npr. zanimivo stilizacijo s prepletanjem množinskih in edninskih oblik *mladim kruha*, *starcem kamen*; *zdravim ribo*, *bolnim kačo edninsko poenostavil* in s tem zgubil precej pripovednega učinka — *na mladiot le b*, *na stariot kamen*; *na zdraviot riba*, *na bolniot zmija*. — Prav tako je zanj značilna nenavadna raba povedka na koncu stavka: *pijan beše* (namesto navadnega *beše pijan*); *glupavo dete bil*; *što star beše i opadnat*; *pred golemiot oltar da z apadna l*.

Mimo vseh takšnih in podobnih pripomb pa lahko še enkrat zagotovimo, da je Cankarjev duh pisanja vendarle najbolje dojel prav Milčin. Ob njegovem prevodu imamo vtis, ko da je z enakim številom zlogov prenesel v makedonščino celo ritem, čeprav je takšno prevajanje značilno le za poezijo. Če ne bi bilo nekaj nedoslednosti, bi dobili domala enakovredno makedonsko verzijo Cankarjevega dela. — Ker je bil ta prevod prvi, bi potemtakem pričakovali, da bodo naslednji prevodi še boljši; žal se to ni zgodilo — prav zaradi naslonitve na srbohrvaščino.

Da prevodi niso v celoti zadovoljivi, zgovorno kažeta oba učbenika; prevod objavljenih odlomkov v njih se ne ujema popol-

noma s pravkar obravnavanimi prestavami. V slovnici Kepeskega je sl. golorok prevedeno opisno *so zasukani race* (verjetno je mislil r a k a v i), medtem ko v vseh drugih prevodih stoji p o k o š u l a (sh. u košulji). — *Sedel* kot glagolska oblika v preteklem času je pri G in CS prevedena s *sedna*, pri M. *raspoloži* (torej obkrat perfektivna oblika), Kepeski je uvedel imperfektivno obliko — *sedeše*. *Poslednja postelja* je v vseh drugih prevodih prevedena kot *posledno leglo*, pri Kepeskem pa *posledna postela*. Poleg tega je v učbeniku uporabil značilne makedonske oblike, kot dvojni dativ in akuzativ.

Pri Toševu in Miloševu (učbenik VII) najdemo spremembe že v prvem stavku: *tebi, Košir, ki si človek humorja — tebe, Košir, kako na čovek šegadžija* (pri drugih:

tebe, Košir, kako na čovek sa humor), ipd. Avtorja iščeta ustrežnejši makedonski izraz, vendar pri tem uporabljata tudi manj pogostne besede, npr.: *štedro* (obilno) namesto *darežljivo*; *nužda* (potreba) namesto *potreba*; *podvrška* (vezava) namesto *koričica*, ipd.

Na koncu tega kratkega pregleda naj postavimo, da je tolikšno zanimanje za Cankarja in tolikšno število prevodov hvalevredno, da pa je le čudno, kako da ni mogoče v nobenem makedonskem prevodu najti omembe, po kateri knjižni predlogi se je prevod ravnal. Upajamo, da se bo to zgodilo pri naslednjih, popravljenih in dopoljenih izdajah.

Diagi Stefanija

Filozofska fakulteta Ljubljana

KNJIŽNA POROČILA

KAJETAN KOVIČ: TEKMA

(Založba Obzorja, 1970)

Drugi roman Kajetana Koviča, Tekma ali kako je arhitekt Nikolaj preživel konec tedna, že s podnaslovom sporoča ime junaka, to, da se bo z njim nekaj dogajalo, hkrati pa dogajanje časovno ozko zameji. Obe tradicionalni oznaki, junak in dogajanje, bi utegnili biti ob prvem vtisu precej rahli, saj srečamo Nikolaja vključenega v igro robotov, med katerimi se tudi sam počuti kot robot (str. 8). Nesmisel in zaprtost lastnega dela se mu še jasneje kaže v trenutku, ko je poražen na natečaju. Prvo nagrado dobi projekt priznanega arhitekta Brejca, človeka, ki je skoraj usodno vključen v Nikolajevo življenje: kot lačnega študenta ga je poznala Nikolajeva mati, bil je prvi moški njegove sestre in navsezadnje mož njegove ljubice. Okrog Brejca in okrog poraza se vrstijo Nikolajeva razmišljanja. Noče se vdati: »Če sem, potem hočem. Polne prste sveta imam, hočem« (str. 21). »Hočem premagati ta prekleti Nič vsaj za drobec sekunde, hočem, hočem, hočem« (str. 128). Ob tem se začneja finale knjige: doslej je Nikolaj spoznal, da je življenje neščončna, neodločena tekma, da mu ne kaže drugega, kot da znova sede za mizo in začne risati. Vendar se mu prav tu odpre nova možnost, tisto, kar je vedno želel: resnično, ustvarjalno delo. Toda pri Brejcu. Stojita si nasproti, idealistični Nikolaj in realistični Brejc. »Pustite občutljivost, pustite moralo«, ga vabi Brejc.

»Z njo ne boste sezidali niti pasje ute« (str. 176). V razgovoru izgublja Brejc videz usode in zadobi navadne človeške dimenzije. Nikolajev Brejc se razblini, komu torej naj Nikolaj odgovarja? Preostane mu samo še odgovor samemu sebi, svoji pozitivni polovici, ki si prizadeva spremeniti svet »vsaj za milimeter«, in drugi, materialistični, ki se je sprijaznila s tem, da »z moralo ni mogoče sezidati niti pasje ute.« Pojav druge polovice mu da znova čutiti, da Brejc vendarle ni izginil, da ga je v bistvu premagal, ko mu je vzel podstavek idealizma, na katerem je stal doslej: »Zdaj sem dokončno praznih rok. Zdaj se lahko odločim« (str. 180). Nikolaj se odloči proti novi službi, in čeprav Kovič ne razreši vprašanja, ali je zmagal ali ostal poražen, izzveni konec v zmago.

Prav ob koncu se vsiljuje občutek kvantitativnega nesorazmerja med razpletom in med zgodbo do razpleta: razplet je nekam nagel, pa tudi medel, čeprav je avtor lahko storil to namenoma.

In še: pred nami je slovenski roman s svežo letnico, roman torej, ki naj bi prikazal sodobno problematiko slovenskega intelektualca. Je ta zares v zaprtih ustvarjalnih možnostih in v boju za idealno?

O slogu: uglajen je, sodoben, preprost, primerno živahen in spreten v dialogu, skratka, vse hvale vreden. Samo, je to potrebno: hvaliti normalen, spodoben slog zato,